

ՀՏԴ 351/354

Ի. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ ԵՎ ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Հ.Շ. Մաթևոսյան, Կ.Մ. Սարաֆյան, Հ.Պ. Ղարիբյան

**ԵՐՐՈՒՅԹՆԵՐԻ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՕՊԵՐԱՏԻՎ
ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ**

*Սպասելը փանջալի է,
Մոռանալը՝ ցավ է պարճառում,
Սակայն վարագույն փառապանքը՝
Չիմանալ ի՞նչ որոշում կայացնել:*

Պաուլո Կոելյո՝ բրազիլացի արձակագիր և բանաստեղծ

Սույն հոդվածում ուսումնասիրված են ինժեներատեխնիկական կառույցների մի քանի հասկացությունների սահմանումներ (մեկնաբանություն, բառակազմություն և այլն), հիմնավորված է ամբարտակ և պարավար եզրույթների ճշգրիտ կիրառության անհրաժեշտությունն օպերատիվ կառավարման գործընթացում:

Առանցքային բառեր. տեխնաժին արտակարգ իրավիճակ, վրանգ, ջրհեղեղ, սելավ, ջրածածկում, ջրաբերուկ, վրանգավոր ազդեցություն, խոցելիություն, բնակչության պաշտպանություն, հիդրոտեխնիկական կառույց, ամբարտակ, պարավար, ջրամբար, ջրահոսք, օպերատիվ կառավարում:

Արտակարգ իրավիճակներից բնակչության պաշտպանության գործընթացների արդյունավետ իրականացումը սերտորեն կապված է արտակարգ իրավիճակներ առաջացնող վտանգների և այդ վտանգների ազդեցությունից բնակչության խոցելիության առկայությունից: Սույն հոդվածում դիտարկվում են հիդրոտեխնիկական կառույցների՝ որպես տեխնաժին արտակարգ իրավիճակներ առաջացնող վտանգներ, հետ կապված որոշակի եզրույթներ: Ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս հիդրոտեխնիկական կառույցների, մասնավորապես պատվարների, ամբարտակների եզրույթների ճշգրիտ կիրառման կարևորությունը: Փաստորեն, այստեղ արդեն իսկ ընդգծեցինք այն միտքը, որ հիդրոտեխնիկական կառույցների վթարներից, փլուզումներից առաջացած արտակարգ իրավիճակները կրում են տեխնաժին բնույթ:

Դիտարկենք ուսումնասիրվող հասկացությունների մի շարք սահմանումներ:

Ռուսաստանի Դաշնության արտակարգ իրավիճակների ոլորտին վերաբերող հանրագիտարանում [9] մասնավորապես նշված է՝

Հիդրոտեխնիկական կառույցը, դա ջրային ռեսուրսների օգտագործման, կամ ջրերի ավերիչ ազդեցություններից պաշտպանելու համար ճարտարագիտական կամ բնական կառույց է [9]: Այս սահմանումից բխում է, որ հիդրոտեխնիկական կառույցը ճարտարագիտական կամ բնական կառույց է և ունի երկու հիմնական նպատակ.

1. ջրային ռեսուրսների օգտագործում.
2. ջրերի ավերիչ ազդեցություններից պաշտպանություն:

Պետք է նշել, որ հիդրոտեխնիկական կառույցը չի կարող լինել բնական կառույց, քանի որ «Հիդրոտեխնիկական» բառի վերջին մասը՝ «տեխնիկական» հատվածը խոսում է նրա

արհեստական լինելու մասին: Ուշադրության է արժանի այն փաստը, որ նույնիսկ մասնագիտական գրականության մեջ կարող են լինել, առաջին հայացքից, փոքրիկ անճշտություններ, սակայն դրանք եզրահանգումներում կարող են բերել լուրջ շեղումների:

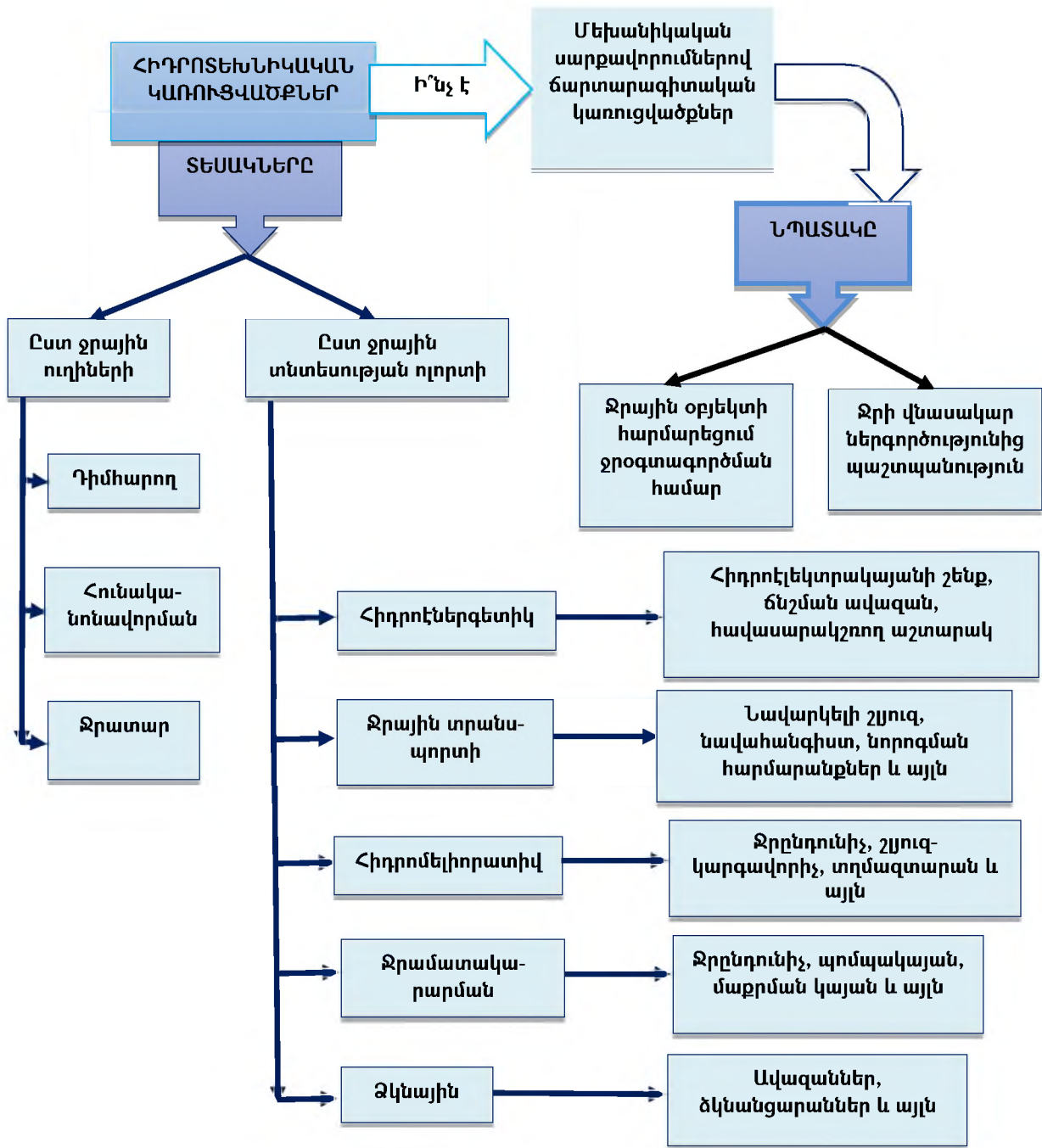
Գրեթե նույն կերպ է սահմանված «ՎԻՔԻՊԵԴԻԱ» ազատ հանրագիտարանում [15] «Ջրատեխնիկական կառույցներ»-ը՝ ջրային պաշարների օգտագործման կամ ջրային տարերքի քայքայիչ ազդեցության դեմ պայքարելու նպատակով նախատեսված կառույցներ: Այստեղ չի շեշտվում կառույցի բնական կամ արհեստական լինելու փաստը, սակայն օգտագործված «նախատեսված» բառն արդեն իսկ հուշում է, որ կարելի է ենթադրել դրանց միայն արհեստական լինելու մասին:

ՀՍՍՀ հանրագիտարանում բերված է հետևյալ սահմանումը. «Հիդրոտեխնիկական կառույցներ»-ը՝ ջրային պաշարների (գետեր, լճեր, ծովեր, գրունտային ջրեր) օգտագործման կամ ջրային տարերքի քայքայիչ ազդեցության դեմ պայքարի համար նախատեսված կառույցներ [17]: Այս սահմանումը գրեթե կրկնում է [15]-րդ գրականության սահմանումը՝ պարզապես բերված են նաև ջրերի աղբյուրները՝ գետեր, լճեր, ծովեր, գրունտային ջրեր և այլն: Փաստենք, որ գետերը, ծովերը, լճերը, գրունտային ջրերի ավազանները և այլն ջրային բնական օբյեկտներ են: Իսկ դրանց օգտագործման, կամ դրանցից պաշտպանության նպատակով կառուցված կառույցները հիդրոտեխնիկական կառույցներ են, ինչը ևս փաստում է վերջիններիս ոչ բնական լինելու մասին: Բացի այդ, էդ. Ադայանի բացատրական բառարանում «կառույց» բառը ներկայացված է որպես նոր կառուցվող շենք, շինություն, կառուցվածք, հորինվածք և այլն, ինչը նույնպես խոսում է նրա արհեստական լինելու մասին:

Այսպիսով, հիդրոտեխնիկական կառույցները կարող են լինել միայն արհեստական՝ կառուցված «մարդու» կողմից:

2014 թ. ՀՀ քաղաքաշինության նախարարի կողմից հաստատված շինարարական նորմերում [14] նշված է՝ «**Հիդրոտեխնիկական կառուցվածքներ**»-ը կառուցվածքներ են, որոնք ենթարկվում են ջրային միջավայրի ազդեցությանը, նախատեսված են ջրային ռեսուրսների օգտագործման ու պահպանման, ջրերի վնասակար ազդեցության (այդ թվում՝ աղտոտված հեղուկ թափոններով) կանխարգելման համար, ներառյալ ամբարտակներ, հիդրոէլեկտրակայանների (ՀԷԿ) շենքեր, ջրնետ և ջրթող կառուցվածքներ, թունելներ, ջրանցքներ, պոմպակայաններ, նավարկելի անցախցեր, նավամբարձիչներ, նավաշինարաններ, ջրհեղեղներից ու ավերածություններից ջրամբարների ավերի և գետերի հունների հատակի պաշտպանության համար նախատեսված կառուցվածքներ, շիթուղորդող և սահմանազատող կառուցվածքներ, արդյունաբերական և գյուղատնտեսական կազմակերպությունների մոխրա-խարամաթափոնատեղերն ու հեղուկ թափոնների պահպանման տեղերը պաշտպանող կառուցվածքներ (պատնեշներ), առափնյա կառույցներ, նավամատուցներ, նավահանգիստների կայանման կառուցվածքներ, տեխնիկական ջրամատակարարման համակարգերի, թափոնների ու հոսքերի հիդրոտրանսպորտի համակարգի և պարզեցված ջրի մղման կառուցվածքներ, ջրանցքների ողողմանը հակազդող կառույցներ: Այս սահմանման մեջ ներկայացված են հիդրոտեխնիկական կառույցների երկու տասնյակից ավելի տեսակներ: Ինչպես նշված է այստեղ, բոլոր այդ կառույցները ենթարկվում են ջրային միջավայրի ազդեցությանը: Ներկայացված գրականության բոլոր աղբյուրներում [5, 6, 9, 14, 15, 16, 17] հիդրոտեխնիկական կառույցների սահմանումների,

տեսակների, նշանակության վերաբերյալ նյութերի ուսումնասիրության արդյունքներն ընդհանրացված և ամփոփված է գծ. 1-ում:

Գծ. 1. Հիդրոտեխնիկական կառույցների տեսակները

Այսպիսով, եթե հիդրոտեխնիկական կառույցները բնական չեն կարող լինել, ապա դրանք միայն տեխնաձին արտակարգ իրավիճակներ առաջացնող վտանգների աղբյուրներ են:

Պետք է նշել, որ թե՛ ամբարտակը, թե՛ պատվարը հիդրոտեխնիկական կառույցներ են: Դա երևում է վերոգրյալ մի շարք աղբյուրներում այդ հասկացությունների սահմանումներից: Նշենք նաև, որ հիդրոտեխնիկական առանձին վերցրած կառույցը, օրինակ՝ ամբարտակը, կարող է ունենալ մի շարք հիդրոտեխնիկական այլ կառույցներ (ջրթող, ջրմուղ, ջրթափ և ջրամբարում ջրի մակարդակը կարգավորող տարբեր տեխնիկական հանգույցներ): Այլ կերպ

ասած, հիդրոտեխնիկական կառույցը հիդրոտեխնիկական այլ կառույցներից կազմված համալիր է:

Ինչպես երևում է գծ. 1-ից հիդրոտեխնիկական կառույցների նպատակներից մեկը ջրի վնասակար ազդեցությունից պաշտպանությունն է: Իսկ այդ նպատակը սերտորեն կապված է արտակարգ իրավիճակներից բնակչության պաշտպանության հետ, քանի որ ջրի վնասակար ազդեցություններից առաջանում են արտակարգ իրավիճակներ (ջրհեղեղներից, սելավային հոսքերից, ջրածածկումներից, թունավոր կամ վարակված ջրերից և այլն): Արտակարգ իրավիճակներում բնակչության պաշտպանության տեսանկյունից շատ կարևոր է այդ հասկացությունների ճշգրիտ կիրառումը: Շատ դեպքերում դրանք, որպես հոմանիշներ կիրառվում են միևնույն հիդրոտեխնիկական կառույցի համար, սակայն միշտ չէ, որ այդպիսի կիրառումն արդարացված է: Ցավոք, այդպիսի ոչ արդարացված կիրառումներ կան նույնիսկ մասնագիտական որոշ գրականության մեջ: Փորձենք հիմնավորել նման կիրառումների արդարացված չլինելը:

Տարբեր հեղինակների կողմից ամբարտակի և պատվարի վերաբերյալ մի շարք ցուցանիշներով տեղեկատվությունն ամփոփված է աղ. 1-ում: Ընդ որում, օգտագործված են նաև դիտարկվող եզրույթների, որպես բառեր, ռուսերեն, հայերեն բառային բացատրական նյութեր, այդ թվում նաև՝ դրանց համար կիրառվող հոմանիշներ.

Աղյուսակ 1.

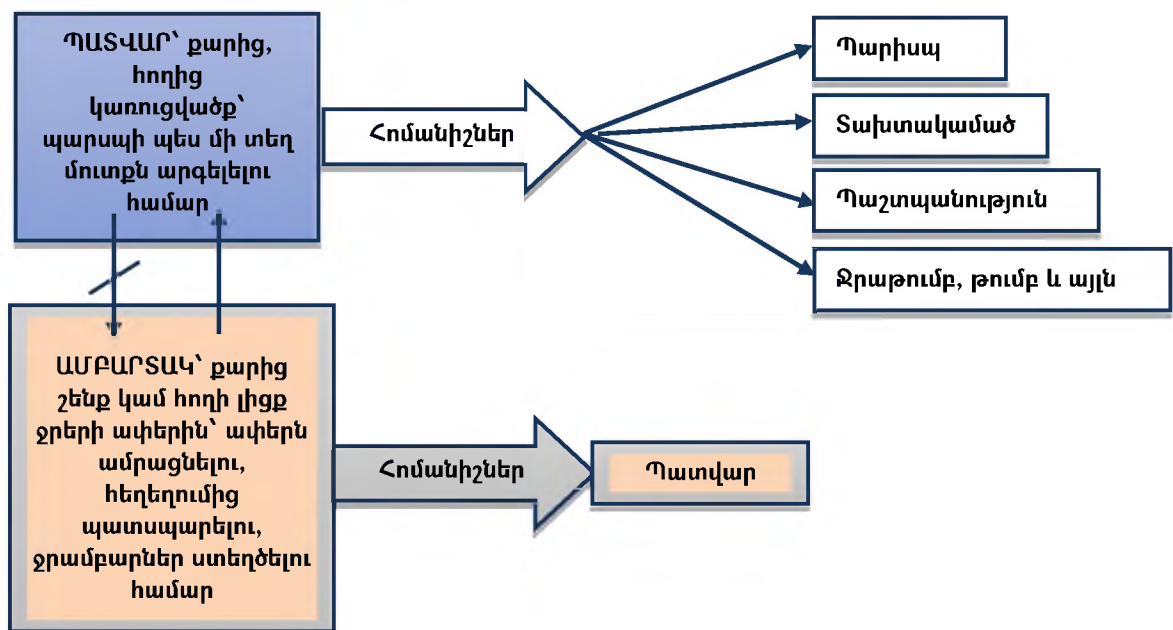
Տեղեկատվություն ամբարտակի և պատվարի վերաբերյալ

Գրականության համարը	Եզրույթը	Նպատակը	Հոմանիշները	Դիմակայման ճնշումը
[1]	Ամբարտակ	Ջրհոսքի պատնեշում, ջրի մակարդակի բարձրացման ապահովում	Պատվար	Ջրի ճնշման առկայություն
	Պատվար	Ոչ մեծ ջրավազանների ստեղծում, ափերի պաշտպանություն	Պատնեշ, արգելապատ, ամբարտակ	Տեղեկություն չկա (տրամաբանորեն՝ ցածր ճնշման առկայություն)
[2]	Ամբարտակ	Ափերի ամրացում և հեղեղումից պաշտպանություն	Պատվար, բարձրակառույց շենք, աշտարակ	Տեղեկություն չկա
	Պատվար	Մուտքի արգելում	Պարիսպ, Տախտակամած պաշտպանություն	Տեղեկություն չկա
[3]	Ամբարտակ	Ջրի հեղեղումից պաշտպանություն	Պատնեշ, թումբ, պատվար, լրիկ, արգելք, բարձրաբերձ շենք, աշտարակ	Տեղեկություն չկա
	Պատվար	Որևէ բանից պաշտպանություն	Պատնեշ, հենարան, արգելք, անջրպետ,	Տեղեկություն չկա

Գրականության համարը	Եզրույթը	Նպատակը	Հոմանիշները	Դիմակայման ճնշումը
			շիրմա, պարիսպ	
[4]	Плотина-ամբարտակ	Պաշտպանություն	Ամբարտակ	Բարձր ճնշման առկայություն
	Дамба-պատվար		Պատնեշ, ջրաթումբ	
[5]	Плотина	Поднятие уровня воды, образование водохранилищ		Испытывает давление воды
	Дамба	Оградительная, регулировочная		
[7]	Պատվար	Որևէ տեղի մուտքի արգելում, պաշտպանություն, Ջրհոսքի պատնեշում, ջրի մակարդակի բարձրացում	Հենարան, արգելք, անջրպետ, խոչընդոտ, շիրմա, պարիսպ	
[8]	Ամբարտակ	Ջրի հեղեղումից պաշտպանություն, ջրի ամբարում, ջրի ավերիչ ուժի կանխում	Պատնեշ, պատվար, արգելք, բարձրակառույց շենք, աշտարակ	
[9]	Плотина	Реограждение речных русел и создание разницы уровней по руслу реки		
	Дамба	Отгораживание территории предотвращение затопления		
[10]	Ամբարտակ		Աշտարակ, կոթող, թումբ	
	Պատվար		Պատ, պատնեշ, որմնարգել, պարիսպ, քարապատվար	
[11]	Ամբարտակ	Հեղեղումից պաշտպանություն	Թումբ, պատվար, լրիկ, բարձրակառույց շենք, աշտարակ, արգելք	
	Պատվար	Վստահելի պաշտպանություն	Պատնեշ, հենարան, արգելք, անջրպետ, շիրմա, պարիսպ	
[12]	Ամբարտակ		Պատվար, պատնեշ, որմնարգել, ջրբանդ, աշտարակ	

Գրականության համարը	Եզրույթը	Նպատակը	Հոմանիշները	Դիմակայման ճնշումը
	Պատվար		Ամբարտակ, պատվարաթումբ, հողաբլուր, թումբ, ջրբանդ, բանդ	
[13]	Плотина-ամբարտակ	Ջրամբարում, ջրանետում, ջրառում, նավարկման ապահովում		Բարձր ճնշման առկայություն
	Дамба-պատվար	Պաշտպանություն, ուղղորդում, ջրհոսքի կարգավորում	Պատնեշ, ջրաթումբ	

Պատվարը աղ. 1-ում բերված թվով 11 գրական աղբյուրներից 6-ում, որպես ամբարտակի հոմանիշ կիրառված է թվով 6 աղբյուրում, իսկ ամբարտակը որպես պատվարի հոմանիշ կիրառված է ընդամենը 2 աղբյուրում: Բացի այդ, ամբարտակի համար թվով 4 աղբյուրում նշված է ճնշման առկայություն, երբ պատվարի դեպքում աղ. 1-ում դիտարկված որևէ աղբյուրում նման նշում չի բերված: Շատ կարևոր է նաև այն, որ վերոգրյալ աղյուսակում ամբարտակի համար որպես հոմանիշ թվով 5 աղբյուրում նշված է՝ բարձրաբերձ շենք, աշտարակ, կոթող բառերը: Ընդ որում, աղ. 1-ից երևում է, որ ամբարտակի այնպիսի հոմանիշներ, ինչպիսիք են բարձրաբերձ շենք, աշտարակ, կոթող բառերը օգտագործված են միայն ամբարտակների համար:

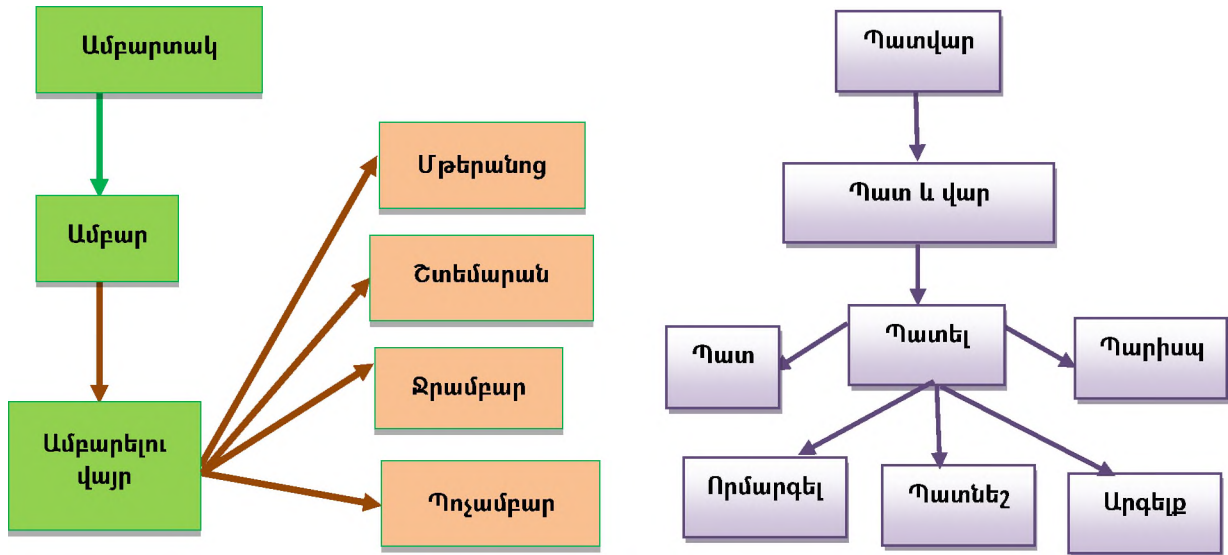
Գծ. 2. Ամբարտակի և պատվարի միմյանց հետ փոխարինության ընդհանուր տեսքը

Ինչ վերաբերում է ճնշման առկայության մասին որպես ցուցանիշի, դարձյալ առկա է միայն ամբարտակի դեպքում: Գծ. 2-ում ընդհանրացված է [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13] աղբյուրներում դիտարկված եզրույթների կիրառման նպատակների և հոմանիշների վերա-

բերյալ տեղեկատվությունը: Նշենք, որ [6]-րդ աղբյուրում հստակ տրված է, որ ամբարտակները և պատվարները միմյանցից տարբերվում են կառուցման նպատակներով:

Ինչպես երևում է գծ. 2-ից ամբարտակի փոխարեն պատվարի կիրառում առկա է, սակայն պատվարի փոխարեն ամբարտակի կիրառում գրեթե չկա:

Գծ. 3-ում բերված է ամբարտակ և պատվար բառերի ծագման հետ կապված պատկերը [10]:

Գծ. 3. Ամբարտակ և պատվար բառերի ծագման գծապատկերը

Ինչպես երևում է գծ. 3-ից ամբարտակ բառը ծագում է ամբարել բառից, իսկ վերջինս կապված է ամբար գոյականի հետ, հետևաբար այն գոյականների հետ, որոնք արտահայտում են ամբարի իմաստ՝ մթերանոց, շտեմարան, ջրամբար, պոչամբար և այլն: Այստեղից հետևում է, որ ջրամբարների ստեղծման համար գետերի հունը փակելու կառույցը, որից վերև առաջանում է ջրի բարձր ճնշում, պետք է միանշանակ անվանվի ամբարտակ: Դա հիմնավորվում է նաև Հր. Աճառյանի կողմից բերված ամբարտակ բառի մեկ այլ բացատրությամբ [10], ինչը շեշտում է այդ կառույցի մեծածավալ, բարձր, հզոր լինելը, քանի որ կապված է ամբարտական-գոռոզաբար կանգնած բառակապակցությունների հետ (նկ. 1), և որպես հոմանիշ դիտվում է նաև կոթող բառը:

Հիդրոէլեկտրակայանների համալիրի հիդրոտեխնիկական կառույց (Հայաստան)

Կամարակապ ամբարտակ (Շվեյցարիա)

Հիդրոէներգետիկական նշանակության կամարակապ ամբարտակ (Չինաստան)

Իսկ ինչ վերաբերում է պատվարին, ապա այն, ըստ նույն աղբյուրի ծագում է պատ բառից՝ **պատ-վար**, այլ կերպ ասած **պատ-արգելք** և պատահական չէ, որ պատվար բառի հոմանիշներից մեկը որմարգելն է, որտեղ որմը պատն է: Որմարգելին կարելի է ասել նաև արգելապատ: Ահա թե ինչու ամբարտակ, կամ պատվար բառերի օգտագործման ժամանակ կարող են պատկերացվել այդ կառույցների տեսքը, մոտավոր չափերը, դերը և վերջապես դրանցից յուրաքանչյուրի վթարի դեպքում հնարավոր հետևանքները: Վերոգրյալը մեծ նշանակություն ունի արտակարգ իրավիճակներից բնակչության պաշտպանության ոլորտում: Ջրային վտանգավոր ազդեցությունները պայմանավորված են համապատասխան ցուցանիշներով: Այսպես՝ ջրհեղեղների, սելավների վտանգավոր ազդեցությունները պայմանավորված են ջրահոսքի շարժման արագությամբ, ալիքի բարձրությամբ, ջրահոսքում ջրաբերուկների տեսակների առկայությամբ և այլն: Բնականաբար այդ ցուցանիշներից էլ կախված են օպերատիվ կառավարման գործընթացները, հետևաբար և դրանց վերաբերյալ օպերատիվ որոշումների ընդունման գործընթացները: Ընդ որում, լեռնային երկրներում, որտեղ ծովի մակերևույթից բարձրությունների տարբերությունը նշանակալիորեն մեծ է, որոշումների կայացման օպերատիվության դերը շատ անգամ ավելին է, քան հարթավայրային տարածքներով երկրներում: Որպես օրինակ դիտարկենք մի ջրամբար, որի գտնվելու վայրը ծովի մակերևույթից ունի 1200 մետր բարձրություն, իսկ դրանից դուրս գետի հովիտը երկու տասնյակ կմ-ից հետո հասնում է մի դաշտավայրի, որի բարձրությունը ծովի մակերևույթից կազմում է 800 մետր: Այսինքն, բարձրությունների տարբերությունը կկազմի 400 մետր: Եթե դիտարկվող ջրամբարի ամբարտակի բարձրությունը լինի շուրջ 70 մ, իսկ ջրամբարում ջրի ծավալը շուրջ 70 մլն խոր. մետր, ապա դիտարկվող ամբարտակի փլուզման դեպքում ամենայն հավանականությամբ ջրի շարժման արագությունը 120 կմ/ժ-ից ավելին կլինի, իսկ կախված գետի վերին հովիտում ձորակի լայնությունից ալիքի բարձրությունը կտատանվի 10-15մ-ի միջայկայքում: Այդ ջրահոսքում կլինեն հարվածող մարմիններ, այսինքն այն կլինի սելավային հոսք, ինչը շատ անգամ ավելի վտանգավոր է, քան մաքուր ջրային հոսքը: Եթե այդ հովիտի երկարությամբ գյուղերը տեղակայված լինեն ուղիղ գծով միմյանցից 5 կմ հեռավորության վրա, ապա պարզ կդառնան նման իրավիճակում բնակչության պաշտպանության վերաբերյալ որոշումների օպերատիվ կայացման կարևորությունը:

Եթե օրինակ, օպերատիվ կառավարման կենտրոնը ստանում է տեղեկություն ամբարտակի փլուզման մասին, ապա մտովի պատկերացվում է հզոր մի կառույցի փլուզում, որը գործում էր ջրի բարձր ճնշման պայմաններում, հետևաբար հետևանքը պատկերվում է ավերիչ և պատկերացվում է բնակչության պաշտպանության շատ ավելի բարդ գործընթացներ, քան այն դեպքում, երբ ստացվող տեղեկությունը վերաբերեր պատվարի փլուզմանը, քանի որ պատվարները կարող են լինել ավապաշտպան կառույցներ, ջրի ուղղորդման կառույցներ, ջրի հոսքի կարգավորման և այլ կառույցներ: Պատվարի փլուզման վերաբերյալ տեղեկատվությունը պահանջում է ճշգրտումների ավելի մեծ շարք, ինչը բնականաբար բացասական է անդրադառնում որոշումների ընդունման օպերատիվության վրա: Իսկ ամբարտակների դեպքում գործ ունենք միանշանակ ջրամբարների հետ, ջրի բարձր ճնշման առկայության հետ և այլն:

Գրականություն

1. **Սարգսյան Հ., Սարգսյան Ռ.**, Երկրաբնական տերմինների եռալեզու հանրագիտական բառարան: Երևանի համալսարանի հրատարակչություն: Եր.: 2007. – 672 էջ:
2. **Մալխասյանց Ս.**, Հայերեն բացատրական բառարան: Հայկական ՍՍԴ Պետական հրատարակչություն, Եր., 1944-1945թթ. - 2410 էջ:
3. **Աղայան Էդ. Բ.**, Արդի հայերենի բացատրական բառարան: Հայաստան հրատարակչություն, Եր., 1976. – 1462 էջ:
4. **Հացագործյան Զ.Ա., Դարբինյան Ա.Հ.**, Հովումյան Ն.Գ., Սրվանձոյան Գ.Հ., Ռուս-հայերեն պոլիտեխնիկական բառարան: Հայկական Սովետական Հանրագիտարանի գլխավոր խմբագրություն, Եր., 1988. – 672 էջ:
5. <https://thedifference.ru/chem-otlichaetsya-damba-ot-plotiny/>. Դիտում՝ 23.08.2023.
6. [https://www.google.com/search?q=%D0%B4%D0%B0%D0%BC%D0%B1%D0%B0+%D0%B8+%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0&rlz=1C1GCEU_ruAM1053AM1053&sxsrf=APwXEdc-HXNKzHEYNOft7bhs0ohMozxZUw%3A1687163237675&ei=ZRGQZjvoKJ-Exc8PsauGgAE&oq=%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0&gs_lcp=Cgxnd3Mtd2I6LXNlcAQAQrgDMgcIxCwAxAnMgoIABBHENYEELADMgoIABBHENYEE](https://www.google.com/search?q=%D0%B4%D0%B0%D0%BC%D0%B1%D0%B0+%D0%B8+%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0&rlz=1C1GCEU_ruAM1053AM1053&sxsrf=APwXEdc-HXNKzHEYNOft7bhs0ohMozxZUw%3A1687163237675&ei=ZRGQZjvoKJ-Exc8PsauGgAE&oq=%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0&gs_lcp=Cgxnd3Mt d2I6LXNlcAQAQrgDMgcIxCwAxAnMgoIABBHENYEELADMgoIABBHENYEE). Դիտում՝ 17.08.2023.
7. <https://hy.wiktionary.org/wiki/%D5%BA%D5%A1%D5%BF%D5%BE%D5%A1%D6%80>. Դիտում՝ 22.08.2023.
8. **Hy.wiktionary.org/wiki/ամբարտակ**: Դիտում՝ 14.08.2023.
9. **Гражданская защита**. Энциклопедия. Том 1. Под общей редакцией В.А. Пучкова. М., 2015. – 666 с.
10. **Աճառեան Հր.**, Հայերեն արմատական բառարան: Երեւանի Համալսարանի Հրատարակչութիւն, Եր., 1926.- 2705 էջ:
11. **Bararanonline.com**. 15.08.2023.
12. **Սուքիասյան Ա., Սուքիասյան Ք.**, Հայոց լեզվի հոմանիշների բառարան: Հայկական ՍՍՀ գիտությունների ակադեմիայի հրատարակչություն: Եր., 1967. – 685 էջ:
13. Հացագործյան Զ.Ա., Ղարիբյան Ա.Հ., Ռուս Հայերեն պոլիտեխնիկական բառարան: ՀՍՍՀ գլխավոր խմբագրատուն, Եր. 1988. – 672 էջ:
14. **Հիդրոտեխնիկական կառույցներ**, հիմնական դրույթներ: ՀՀՇՆ33-01-2014թ.: Հաստատված է ՀՀ քաղաքաշինության նախարարի 2014 թվականի մարտի 3-ի N64-Ն հրամանով:
15. https://hy.wikipedia.org/wiki/%D5%8B%D6%80%D5%A1%D5%BF%D5%A5%D5%AD%D5%B6%D5%AB%D5%AF%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6_%D5%AF%D5%A1%D5%BC%D5%B8%D6%82%D5%B5%D6%81%D5%B6%D5%A5%D6%80. Դիտում՝ 16.08.2023
16. **Բաղդասարյան Ա.Բ.**, Հիդրոտեխնիկական կառուցվածքներ: Ուսումնական ձեռնարկ բուհերի հիդրոտեխնիկական մասնագիտության ուսանողների համար: Լույս, Եր.: 1986. – 480 էջ:
17. [https://hy.wikisource.org/wiki/%D4%B7%D5%BB:%D5%80%D5%A1%D5%B5%D5%AF%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6_%D5%8D%D5%B8%D5%BE%D5%A5%D5%BF%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6_%D5%80%D5%A1%D5%B6%D6%80%D5%A1%D5%A3%D5%AB%D5%BF%D5%A1%D6%80%D5%A1%D5%B6_\(Soviet_Armenian_Encyclopedia\)_6.djvu/401](https://hy.wikisource.org/wiki/%D4%B7%D5%BB:%D5%80%D5%A1%D5%B5%D5%AF%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6_%D5%8D%D5%B8%D5%BE%D5%A5%D5%BF%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6_%D5%80%D5%A1%D5%B6%D6%80%D5%A1%D5%A3%D5%AB%D5%BF%D5%A1%D6%80%D5%A1%D5%B6_(Soviet_Armenian_Encyclopedia)_6.djvu/401). Դիտում՝ 14.08.2023.

Г.М. Матевосян, К.М. Сарафян, А.П. Карибян

ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ТЕРМИНОВ В ПРОЦЕССЕ ОПЕРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ

*Ожидание мучительно,
Забвение причиняет боль,
Однако, наихудшее страдание:
Незнание какое решение принять.*

Пауло Коэльо, бразильский прозаик и поэт

В данной статье рассмотрены несколько определений понятий инженерно-технических сооружений (интерпретация, словообразование и т.д.), обоснована необходимость точности применения терминов «дамба» и «плотина» в процессе оперативного управления.

Ключевые слова: техногенная чрезвычайная ситуация, опасность, наводнение, сель, затон, нанос, опасное влияние, уязвимость, защита населения, гидротехническое сооружение, запруда, плотина, водохранилище, водный поток, оперативное управление.

H.Sh. Matevosyan, K.M. Sarafyan, H.P. Gharibyan

INTERPRETATION OF TERMS IN OPERATIVE MANAGEMENT PROCESS

*Waiting is painful.
Forgetting is painful.
But not knowing which to do
Is the worst kind of suffering.*

Paulo Coelho- Brazilian novelist and poet

The definitions of several concepts of engineering and technical structures (interpretation, wording, etc.) are studied in the article, the necessity of the exact application of the terms dam and barrage in the operational management process is justified.

Key words: man-made emergency, danger, flood, mudslide, inundation, aquifer, hazardous effect, vulnerability, population protection, hydrotechnical structure, dam, barrage, reservoir, waterflow, operational management.

Մաթևոսյան Համլետ Շմավոնի – ռազմագիտության դոցենտ (ՀՀ ՆԳՆ ԾԿՊԱ)

Սարաֆյան Կարապետ Մեսրոպի – դասախոս (ՀՀ ՆԳՆ ԾԿՊԱ)

Ղարիբյան Հայկանդուխտ Պապինի – տեխ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ (ՀՀ ՆԳՆ ԾԿՊԱ)

Ներկայացման ամսաթիվը՝ 29.08.2023

Գրախոսման ամսաթիվը՝ 14.09.2023